

OÑATI LETRARIK LETRA

ERNANI
famiako-
ak handi-
kiak eta
o s p e -
tsuak izan
ziren Oña-
tiko historiaren

sasoi batzuetan. XVI eta XVII. mendeetako gure herriko alkateen zerrendari begiratzen badiogu, behin eta berriro aurkituko ditugu deitura horretakoak. Familia horren garrantziaren lekukotzat San Migel parrokia-aren aurrean dagoen etxe dotorea geratu zaigu. Berau jaso eta handik urte gutxitara, oraindik bukatzeke zegoen Oñatiko Unibertsitatearen lehenengo eskolak eman ziren elizaurreko eraikuntza bikain horretan (1542-1548)

Hernanitarren beste adar batek, berriz, **Ansularas** edo **Arranoaitz** errekararen ertzean eta **Mendiko kaleaz** bestaldetik zeukan bere egoitza; San Juani eskainitako ermita eta guzti gainera, duela gutxi I. Zumaldek argitaratu zuenaren arabera. **Puerto Hernani** abizenekoak genituen hemen bizi zirenak. Etxe-ermita horietatik ez da ezer geratzen, Kultur Etxeko jardinean ikus daitekeen ermitaren ateburu letraduna izan ezik. Beste zerbaite ere egon badago, hots, etxe horretatik izena hartu zuen **Portuko zubia**, baina ez ikuste-ko moduan, kale azpian zeharo lurperatuta baizik. Oraintsu ireki berri den **Portu kalea** ere Puerto Hernanitarren oroitzapenez berreskuratu den lekuizena dugu.

Orain artekoa esan ondoren, ezin dugu utzi, inolaz ere, aipatu gabe familia honetako pertsonaiarik bitxiena: **Puerto Herna-**

niko Pedro Saez, alegia. Dokto-re, katedradun unibertsitatean, kargudun herrian, elizgizon, idazle eta beste hainbat gauza izan zela diote kronikek. Nor-tsaun berezi eta jenio bizikoa omen zen: kondearekin istiluak edukitzea, gartzela ezagutzea, herritik kanpora egotzia izatea eta beste auzi eta gatazka asko tokatu zitzaion gure Peru odol-beroari. Gu, dena den, 1588an moldatu zuen **Apuntamientos** izeneko historia-liburuan Oñatiri buruz idatzi zizkigun albisteen-gatik eta **Sandailiko kanta** eta **Mondragueko erreketaren kanta-zatia** euskaraz utzitako testuengatik zordun gatazka.

LETRAZ
hasitako
toponi-
mia ez
da, agian,
ugariena
Oñatin. Hala

ere, badugu dozenatik gora base-ri hizki horren barruan sartzen zaizkigunak. Behetik gora ekin-da, Zubillagan **Ixiu**, Askasubi eta Koixkar bitartean, joan den mendean jasotakoa eta aspaldi-toxan ardi-etxe bihurturik dago-ena. Madalengan **Izurrategi**, gal-dutako lekuizena, baina ez base-riak, XVIII. menderate horrela deitzen ziren etxeek handik aurrera **Antuena** eta **Pardios-ku**a izen berriak hartu baitzituz-ten. Garibain **Iturriña**, duela urte gutxi botatakoa. Zañartun **Ipentza**, oraintxe eraberritzen ari direna, eta **Ixibai**, nahiz eta azken hau **Ezibai** moduan ager-tu agiri zaharretan; egia esan, Ezibaiak bi ziren: **haundixa** eta **txikiña**, Artixa errekararen alde banatan, bata Garagaltza eta bes-tea Zañartu auzoan; Garagaltza-koa mende honen hasieran ezku-tatu zen eta Zañartun zaharra bota gabe berria jaso zuten alda-menean. Garagaltza auzoan jarraituz, **Iraban** dugu Zuazola-ko presatik goratxoago, **Irae-**

ban, **Irabaen** eta **Ida-ban** gisa ere irakur dai-tekeena aintzinako pape-retan; Garagaltzan ber-tan, baina Uribarri alde-runtz hiru **Iruatz** ditugu: **aurrekoa**, **erdikua** eta **garaikua**, eta hiru izan arren, izenaren jatorria ez dator zenbakitik, **Idi-goras** formatik baino, eta azken hau paraje horretan den **Idigo** mende-titik, seguraski; mende honetararte bazen inguru horretan **Idigo** deituriko beste baserri bat ere.

Murgiako baserriak aztertzen badi-tugu, **Iziar-goikua** azaltzen zaigu; **Eiziar**, **Eizagi-rrre** eta **Izagirre** formak ere bereganatu zituen baserri-izen honek. Larraña auzoan, berriz, bi **Irazabal** ezagutzen ditugu gaur egun elkarren ondoan: **haundixa** eta **txikiña**; eta behe-rago aintzinako errege-bidearen ondoan, bidegurutze batean **Irubi(d)eta**, orain dela gutxi erre eta birreraiki dena. Olaba-rietan, azkenik, **Isabelena** eta **Imittola** ditugu; lehenari, Oñati-ko beste baserri askori bezala, pertsona baten izena ezarri zit-tzaion, Basauri auzunean dago kokatuta eta oraintxe guztiz era-berritzen ari dira; bigarrena, aldiz, badakigu XV. mendekoa dela, gutxienez, 1477ko orde-nantza batzuetan herri-lurretan jasoa izan zela adierazten zaigu eta; Oñatiko baserri altueneta-koa den hau **Inbitola** moduan ere agertu izan da dokumentue-tan eta egun hutsik dago.

JERARDO ELORTZA

BELAR Irrati-Telebista S.A.

- Elektrizitate instalakuntzak • Atezain automatikoak
- Elektratresnen salmenta eta konpoketa • TV-HIFI

Olakua kalea, 1-C • Tfnoa. 78 06 57 • OÑATI

JON
ARGAZKIGINTZA

Kale-Barria, 28 behea
Tfnoa. 78 24 81 • OÑATI